

Evoluutio ja universaali ihmisluonto otettava huomioon

Osmo Tammisalo ja Jussi K. Niemelä

Naistutkimuksen tieteellisyys ja tulevaisuus riippuvat siitä, ottaako se huomioon evoluution ja universaalien ihmisluonnon, esimerkiksi lajillemme tyypillisen lisääntymispsykologian sekä perhe- ja moraalitunteet. Naisasialiikkeen uranuurtaja Minna Canth ymmärsi tämän. Sari Charpentier (*Tieteessä tapahtuu* 8/2005) ei ota kantaa edellisessä *Tieteessä tapahtuu* -lehdessä esitettyihin tosiasiaväitteisiin (*Tammisalo* 2005a). Hän ei kajoa ihmisluontoa koskevaan tutkimukseen, vaikka nimenomaan sen avulla naistutkimusta kritisoitiin.

Naistutkimuksen tiedepohjaa arvioineessa kirjoituksessa (*Tammisalo* 2005a) väitettiin, ettei harvinaislaatuisilla poikkeuksilla (vaikkapa sukupuolikromosomeissa) juuri ole merkitystä, kun käydään keskustelua ihmisluontoa koskevista tosiasiaväitteistä. Tarkkaan ottaen on toki olemassa yksilöitä, joilta puuttuvat susolukokonaan. Tällaisten ns. interseksuaalisten tilojen perusteella A. Fausto-Sterling (1993, 2000) esimerkiksi esittää, että ihmisen seksuaalisuus/sukupuolisuus olisi kaksijakoisuuden sijaan pikemminkin jatkumo. Fausto-Sterlingin mukaan jopa 1,7 % syntyneistä on interseksuaalisia. Tämä tarkoittaisi, että viiden miljoonan ihmisen joukosta 85 000 olisi tällaisia.

Asiaa selvittäneen L. Saxin (2002) mukaan prosenttiluvun suurin ongelma on se, että lukuun on laskettu mukaan joukko oireyhtymiä, joita ei kliinisessä mielessä voida pitää interseksuaalisina. Viiden tällaisen kategorian poistaminen pudotti lukeman 0,018%:iin. Tämä tarkoittaisi 900 interseksuaalista yksilöä viiden miljoonan populaatiossa. Sax ehdottaakin, että termiä *interseksuaalinen* käytettäisiin vain tiloissa, joissa kromosomaalinen sukupuoli on vastakkai-

nen fenotyyppisen sukupuolen kanssa tai joissa fenotyyppiä ei voida luokitella kummaksikaan sukupuoleksi.

Määriteltiinpä interseksuaalisuus miten tahansa ja olipa se miten yleistä tahansa, se ei tietenkään ratkaise kysymyksiä vaikkapa keskimääräisten sukupuolierojen suuruudesta tai luonnonvalinnan vaikutuksista ihmisen lisääntymispsykologiaan. On myös selvää, että sukupuolikromosomit, sukupuolielinten rakenne, hormonitasot, sukupuoli-identiteetti ja seksuaalinen suuntautuminen eivät vaihtele yksilöiden välillä mitenkään satunnaisesti, vaan ne esiintyvät useimmiten rypäinä.

*

Sari Charpentier (*Tieteessä tapahtuu* 8/2005) ei ota kantaa kirjoituksessa (*TT* 7/05) esitettyihin biologisiin tosiasiaväitteisiin. Hän ei kajoa ihmisluontoa koskevaan tutkimukseen, vaikka nimenomaan sen avulla naistutkimusta juuri kritisoitiin. Sen mainitseminen, että naistutkimuksessa on keskusteltu jostakin asiasta jo ”kyllästymiseen asti”, saattaa Charpentierille olla hänen mainostamaansa ”tieteidenvälistä” vuoropuhelua, mutta sillä ei ole mitään tekemistä *tosiasioiden* tuntemista edistävän vuoropuhelun kanssa: myös kreationistit käyvät keskenään jatkuvaa keskustelua. Jos Charpentierilla on käsitys vaikkapa kauneusmieltymyksistä, se jää tuntemattomaksi.

Kirjoituksessa (*TT* 7/05) kritisoitiin myös väitteitä siitä, että yhteiskunta, mainonta, koululaitos ja kasvatus tuottaisivat käyttäytymispiirteemme. Charpentier ei ottanut kantaa tähänkään. Hän ei kerro, kuka tai mikä taho odottaa normien tai ideologioiden noudattamista, tai

miksi niitä noudatetaan. Ilman määrittelemistä ja tutkimista termit 'heteronormatiivisuus' ja 'familistinen ideologia' kumisevat tyhjyyttään.

Charpentierin mukaan naistutkimuksessa on jo kauan sitten hylätty kahtiajako termien *sex* ja *gender* välillä. Tämä on osaksi totta: sukupuoli ei ole enää olemassakaan (Rossi 2003). Sukupuolten "representaatiot" vain "konstruoidaan heterotehtaissa" ja niiden "ruumiillistumat performoidaan käytänteissä". Mutta miksi termi *gender* on edelleen ahkerassa käytössä? On syytä mainita kaksi naistutkimuksen strategiaa, joita D. Patai ja N. Koertge analysoivat kirjassaan *Professing Feminism* (1994). Nämä ovat "täyshylkäys" ja "sanamagia".

Täyshylkäämisen myötä "patriarkaallinen", valkoisen länsimaisen heteromiehen luoma kulttuuri tieteen päivineen lakaistaan maton alle. Tilalle pystytetään uljas uusi "naistiede". Lisäksi sukupuoli, joka toisaalta halutaan kokonaan dekonstruoida, nostetaan näkemysten oikeuttajaksi. (Eräällä blogilla [Tammissalon kritiikki kuitattiin sillä, että *TT*-lehti on miesten dominoima.) Strategioiden taustalla lienee vallanhimo; pyrkimys nousta aitoplatoniseksi filosofikuninkaaksi, joka saa kuviteltujen yhteiskunnallis-moraalisten vaikutusten perusteella päättää, kenen kritiikki ja tutkimus on pätevintä (Gross & Levitt 1998).

Sanamagian avulla voidaan taas uskotella, että nimeämällä ilmiöt uudelleen, ne muuttuvat tai katoavat. Tämä juontuu tieteenkin derrida-laisesta dekonstruktioista (Gross & Levitt 1998). Esimerkki: kutsukaamme sukupuolta *genderiksi*. Näin sosiaalisesti konstruoidusta *genderistä* tulee "todellisempi" kuin biologisesta sukupuolesta. Kun *gender*-termiä kritisoidaan, hylätään sekin ja sanotaan, ettei sukupuolta ole olemassakaan (Rossi 2003) [1]. Samoin väitetään, että rationalismi, tiede ja objektiivisuus – kuten biologiset tosiasiat sukupuolista – ovat vain "miehisen epistemologian" ja "patriarkaalisen tieteen" tuotoksia, ja näin ollen subjektiivisia ja suhteellisia (Levin 1987; Gross & Levitt 1998). Näin faktat dekonstruoidaan ja politisoidaan, ts. kielletään [2]. Tilalle luodaan vaikeaselkoinen käsiteapparaatti, joka voidaan muodin muuttuessa vaihtaa toiseen – näin termi 'kasautuva tiede' on saanut uuden, surkuhupaisan merkityksen.

*

Tieteellinen auktoriteetti ja asema on siis usein hankittu epätieteellisin keinoin. Hylkäämällä vaivalloisemmat metodit on tultu tilanteeseen, jossa "tieteen" tekemiseen riittää pelkkä kirjoitustaito, retoriikka ja oikeanlainen poljen-

to teksteissä. Ei siis ihme, että *cultural studies* -alojen kevyet standardit ja löysä metodiikka heijastuvat jo muuallekin: relativismista ja äärikonstruktivismista hyötyvät mm. puoskarit, kreationistit ja astrologit. Kun yliopistosta tulee jatkuvasti viestiä, että totuus on vain sosiaalinen konstruktio tai että tieteellistä totuutta ei ole olemassakaan, on jokaisella lopulta oma totuutensa.

Em. ääri-ilmiot eivät tietenkään poista sitä faktaa, että naisia on tieteenhistoriassa syrjitty. Miesten pahojen tekojen paino saattaa olla jopa niin musertava, että miestieteilijän on sopimattonta väittää vastaan feministikollegoidensa lausunnoille, olivatpa ne miten aggressiivisia tai spekulatiivisia tahansa. Ilmeisesti tästä johdun naistutkimuksella on lähes kaikkialla pyhä ja loukkaamaton asema sekä ennennäkemätön immuniteetti muihin tutkimusaloihin kuuluvaa kriittisyyttä vastaan. Tieteen (ja kulttuurin) feministinen kritiikki on saanut etuajo-oikeuden yliopistolla (Gross & Levitt 1998, s. 110) [3].

Erioikeus paljastuu Charpentierin kokemuksesta, että Tammissalon kirjoitukseen "liittyy ikävä sävy, jonka mukaan yhteiskuntatieteilijöiden olisi uskottava biologiset tosiasiaväitteet tai ainakin oltava näistä tietoisia – ilman vaatimusta, että myös luonnontieteilijöiden olisi tunnettava yhteiskuntatieteellistä ajattelua." Kirjoituksessa ei kuitenkaan väitetty, että kenenkään on uskottava biologisia väitteitä. Tarkoitus oli korostaa, että tosiasiaväitteistä on keskusteltava. On myös perusteltua sanoa, että yhteiskuntatieteilijöiden on oltava tietoisia biologisista tosiasiaväitteistä – vieläpä ilman että biologin tarvitsee samalla tavalla olla tietoinen yhteiskuntatieteilijöiden väitteistä.

Syy on ilmeinen: Ihminen on ainutlaatuinen laji, mutta niin ovat kaikki muutkin. Jos lajin ainutlaatuisuus vaatisi aina oman tieteenalansa, niitä olisi yhtä monta kuin lajekin. Biologia on kuitenkin kaikkia organismeja ja siten myös ihmistä ja ihmisyhteisöjä koskeva tiede [4]. On toki ymmärrettävää, että osa tieteilijöistä keskittyy ihmislajin käyttäytymiseen, aivan kuten kemiassa joku keskittyy hiilen ominaisuuksiin. Mutta mikään "hiilitieteessä" ei saa olla ristiriidassa kemian periaatteiden kanssa. Vastaavasti biologiset lainalaisuudet koskevat vaihtelevissa määrin myös ihmistä. Kärjistetysti voidaan sanoa, että niin kauan kuin naistutkimus on ristiriidassa biologian ja muun luonnontieteen kanssa, se ei ole tiedettä. Tässä ei toki ole kyse kaiken redusoinemisesta geeneihin, kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen tutkimuksen eroista saati biologien vallanha-

lusta tai *status quon* puolustamisesta. Yhteiskuntatieteet eivät yksinkertaisesti saa olla ristiriidassa empiiristen havaintojen kanssa. Ja mikäli yhteiskuntatieteillä ei ole parempaa teoriaa, biologinen teoria on oikeutettu riippumatta siitä, voidaanko tulevaisuudessa kaikki inhimilliset ilmiöt selittää biologialla.

Eräs Charpentierin väite kuulostaa tässä välillä itseironialta: "Omituinen piirre suhteessa naistutkimukseen näyttää olevan, että siitä voidaan julkaista tuontyyppinen kommentti, mutta kuka kehtaisi yhtä heikoin pohjatiedoin yrittää kommentoida samansuuntaisesti vaikkapa biologiatiiedettä ja sen puitteissa tehtyä tutkimusta?" Juuri tähän yritettiin kiinnittää huomiota: monet naistutkimuksessa esitetyt väitteet koskevat, ja suoraviivaisesti väheksyvät, biologiatiiedettä. Verbi "kehdata" osuu Charpentierin omaan nilkkaan.

Naistutkimuksen tieteellisyys ja tulevaisuus riippuvat siitä, ottaako se huomioon evoluution ja universaalien ihmissuonnon, esimerkiksi lajillemme tyypillisen lisääntymispsykologian sekä perhe- ja moraalitunteet. Naisasialiikkeen uranuurtaja Minna Canth ymmärsi tämän. Uskomme, että hänen seuraajansakin sen vielä joskus tekevät.

Kirjoittajista Osmo Tammisalo on elintarviketieteiden maisteri, vapaa toimittaja ja tietokirjailija, Jussi K. Niemelä on vapaa toimittaja.

VIITTEET

- [1] Rossin (2003, s. 12) mukaan "sukupuoli muotoutuu esityksistä, kuvista, mallisuorituksista ja niiden jäljittelevästä tavoittelusta, siteeraamisesta ja ruumiillisista tyyleistä." Tästä seuraa outoja ilmiöitä: biologia ja kulttuuri elävät omaa elämäänsä, ja asutamme virtuaalituotellisuutta, jossa sukupuoli (tai totuutta) ei ole, mutta silti, kuin ihmeen kaupalla, naiset ja miehet rakastuvat, julkistavat suhteensa, parittelevat, saavat lapsia jotka yleisesti ovat joko tyttöjä tai poikia, ja elämä jatkuu. Ilmeisesti täyskielto ja sanamagia saavat ihmeen aikaan. On tietysti toinenkin vaihtoehto: Rossin luettelemat asiat muotoutuvat sukupuolen perusteella. Tätä tukee mm. vastasyntyneillä tehty tutkimus (Connellan ym. 2000), jossa havaittiin sukupuolieroja lasten mielenkiinnonkohteissa siten, että poikavaivat olivat kiinnostuneempia liikkuvista, mekaanisista kohteista, ja tyttöväivat kasvoista. Eroja on todella vaikeaa selittää heterotehdas-hypoteesin avulla, ellei kohtu sitten ole heterotehdas, kuten se biologisesti *de facto* on. Evoluutiopsykologia selittää erot vaivatta (Levin 1987; Tammisalo 2005).
- [2] Klassinen esimerkki naistutkimuksen tavasta sotkea ideologiaa ja moralismia tieteeseen on N.

K. Haylesin artikkeli "Gender encoding in fluid mechanics: Masculine channels and feminine flows" (1992), jossa hän tulkitsee Irigarayn (1985) ajatuksia nestemekaniikasta. Pidättäydymme kommentista.

- [3] Tätä käytetään säälimättä hyväksi – oma näkemys pystytään lyömään läpi moralismin voimalla: keran sorrettua on velvollisuus kuunnella, vähemistön ääni on totuuden ääni. Ajattelutavan sudenkuopista varoittelee jo Russell esseessään "Orjuutettujen hyveellisyydestä" (1951).
- [4] Yhteiskuntatieteilijöiden ja humanistien olisi mitä pikimmin nähtävä, miten ihmisen irrottaminen biologiasta on estänyt ihmistieteiden kehittymistä (Kanazawa 2004). Biologiset selitykset eivät silti toki yksin riitä. Sosiaalisten ilmiöiden selitykset tarvitsevat myös erillisiä periaatteita, aivan kuten "hiilitiede" tarvitsee orgaanisen kemian lajeja. Biologia ei siis poista tarvetta yhteiskuntatieteilijöille, mutta sen tunteminen tekisi yhteiskuntatieteiden ihmiskuvasta realistisemman.

KIRJALLISUUTTA

- Connellan, J.; S. Baron-Cohen; S. Wheelwright; A. Batki & J. Ahluwalia (2000): "Sex differences in human neonatal social perception". *Infant Behavior & Development*. 23: 113-118.
- Fausto-Sterling, A. (1993): "The five sexes: Why male and female are not enough". *The Sciences*. 33(2): 20-25.
- Fausto-Sterling, A. (2000): *Sexing the body: Gender politics and the construction of sexuality*. Basic Books. New York.
- Gross, P-R & N. Levitt (1998): *Higher Superstition – The Academic Left and Its Quarrels With Science*. The Johns Hopkins University Press. Baltimore.
- Hayles, N-K (1992): "Gender encoding in fluid mechanics: Masculine channels and feminine flows". *Differences: A Journal of Feminist Cultural Studies*. 4(2): 16-44.
- Irigaray, L. (1985): "The "Mechanics" of Fluids. Teoksessa *This Sex Which is Not One*. Englanniksi kääntäneet C. Porter ja C. Burke. Cornell University Press. Ithaca.
- Kanazawa, S. (2004): "Social sciences are branches of biology". *Socio-Economic review*. 2: 371-390.
- Levin, M. (1987): *Feminism and Freedom*. Transaction Books. New Brunswick.
- Patai, D. & N. Koertge (1994): *Professing Feminism – Cautionary Tales from the Strange World of Women's Studies*. Basic Books. New York.
- Rossi, L-M (2003): *Heterotehdas. Televisiomainonta sukupuolituotantona*. Gaudeamus. Helsinki.
- Russell, B. (1951): "Orjuutettujen hyveellisyydestä". Teoksessa *Filosofiaa jokamiehelle*. Suom. K. Sutinen. WSOY. Helsinki.
- Sax, L. (2002): "How common is intersex? A response to Anne Fausto-Sterling". *Journal of Sex Research*. Vol 39. No 3.
- Symons, D. (1992): "On the use and misuse of Darwinism". Teoksessa: Barkow ym. (toim), *The Adapted Mind*. Oxford University Press. New York.
- Tammisalo, O. (2005a): "Naistutkimuksen perusta". *Tieteessä tapahtuu* 7/2005.
- Tammisalo, O (2005b): *Rakkauden evoluutio – Ihmisen parivalinnan biologiaa*. Terra Cognita. Helsinki.